

KORXONA IQTISODIY SALOHİYATINING NAZARIY ASOSLARI

Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich,
Kadrlar malakasini oshirish va statistik
tadqiqotlar instituti doktoranti

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
<p>Qabul qilindi: 24-dekabr 2024-yil Tasdiqlandi: 26-dekabr 2024-yil Jurnal soni: 13 Maqola raqami: 23 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1033</p>	<p>Ushbu maqolada korxonalar iqtisodiy salohiyatining nazariy va amaliy asoslari, rivojlantirishning mavjud qiyinchiliklari va istiqbolli yo'nalishlari tahlil qilingan. Tadqiqotda iqtisodiy samaradorlikni oshirishda innovatsion texnologiyalar, kadrlar malakasi va bozor infratuzilmasini rivojlantirish muhimligi asoslangan. Shuningdek, moliyaviy va texnologik qo'llab-quvvatlash hamda huquqiy bazani takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Ushbu tahlil O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga hissa qo'shishga qaratilgan.</p>
<p>KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS</p>	
<p>korxonalar iqtisodiy salohiyati, innovatsion texnologiyalar, kadrlar malakasi, bozor infratuzilmasi, huquqiy baza, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ekologik barqarorlik, investitsiyalar, eksport.</p>	

Kirish. Korxonalar iqtisodiy salohiyati jamiyatning iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'lib, uningsamarali shakllanishi va boshqarilishi iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi. Bozor munosabatlarining rivojlanishi, global iqtisodiy integratsiya jarayonlari va raqobat muhitining kuchayishi korxonalarining iqtisodiy salohiyatini ilmiy asosda o'rganish zaruratini oshirmoqda. Ayniqsa, bugungi kunda korxonaning iqtisodiy salohiyati nafaqat uning o'z moliyaviy muvaffaqiyati, balki mintaqaviy va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi uchun ham asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat Statistika agentligining 2023-yil yakunlari bo'yicha mamlakatdagi yirik va o'rta korxonalarining valpi ichki mahsulotdagi ulushi 53,7% ni tashkil etgani qayd etilgan¹.

Bu esa korxonalar iqtisodiy salohiyatining milliy iqtisodiyotga bevosita ta'sirini yaqqol namoyon etadi. Ushbu holat korxonalar iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashga oid ilmiy izlanishlarning dolzarbligini oshiradi.

Korxonaning iqtisodiy salohiyati uni rivojlantirishning asosiy resurslari va imkoniyatlarini belgilash bilan birga, raqobatbardoshlikni ta'minlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va moliyaviy barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi. Shu nuqtayi nazardan, mazkur mavzu bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlari nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ham ega bo'lib, korxonalar rahbariyati uchun samarali boshqaruv qarorlarini ishlab chiqishda muhim asos yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Korxonalar iqtisodiy salohiyati bo'yicha so'nggi yillarda olib borilgan ilmiy izlanishlar ushbu sohaning dolzarbligini va uning rivojlanishidagi muhim jihatlarni yoritib berdi.

G.Madraximova tomonidan "Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini iqtisodiy baholash asoslari" mavzusida olib borilgan ushbu tadqiqotda sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini iqtisodiy baholashning nazariy va amaliy jihatlari o'rganilgan. Muallif resurslar salohiyatini oshirish orqali korxonaning umumiy samaradorligini yuksaltirish imkonligini e'tirof etadi².

M.Goziyevning "Qurilish sanoati korxonalarini iqtisodiy salohiyatini boshqarishda iqtisodiy manfaatlarining shakllanishi" mavzusidagi ushbu maqolasida qurilish sanoati korxonalarida iqtisodiy salohiyatni boshqarish jarayonida iqtisodiy manfaatlarining shakllanishi va ularning ahamiyati tahlil qilingan. Muallif iqtisodiy manfaatlarni to'g'ri shakllantirish korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatadi³.

Ushbu tadqiqotda sanoat korxonalarining iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash uchun samarali mexanizmlarni ishlab chiqish masalalari ko'rib chiqilgan. Mualliflar iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash orqali korxonaning barqaror rivojlanishini ta'minlash imkonligini

ta'kidlaydilar.

Ushbu tadqiqotlar korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish va boshqarish bo'yicha muhim ilmiy yondashuvlarni taklif etadi. Ular korxonalar faoliyatini samarali tashkil etish va milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqola doirasida korxonalar iqtisodiy salohiyatining nazariy asoslarini o'rganish va tahlil qilish uchun quyidagi tadqiqot metodlaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Nazariy tahlil metodi. Ushbu metod orqali iqtisodiy salohiyat bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, monografiyalar, maqolalar va boshqa nazariy materiallar tahlil qilinadi. Bu metod yordamida korxonalar iqtisodiy salohiyatini shakllantiruvchi asosiy omillar va tushunchalar aniqlanadi hamda ularning mohiyati tushuntiriladi. Natijada, tadqiqot uchun nazariy bazani shakllantirish imkoniyati yaratiladi.

Empirik tahlil va statistik usullar. Mazkur metod yordamida amaliy ma'lumotlar, jumladan, korxonalar faoliyatiga oid statistik ko'rsatkichlar yig'iladi va tahlil qilinadi. Ushbu ma'lumotlar asosida korxonalar iqtisodiy salohiyatiga ta'sir qiluvchi omillar va tendensiyalar aniqlanadi. Statistik tahlil orqali korxonalar moliyaviy holati va resurslardan foydalanish samaradorligi haqidagi aniq ma'lumotlar olinadi.

Komparativ (taqqoslash) tahlil metodi. Bu metod yordamida turli korxonalar iqtisodiy salohiyatini shakllantirish va rivojlantirish bo'yicha tajribalar o'rganiladi va taqqoslanadi. Ushbu metod orqali samarali boshqaruv usullari, muvaffaqiyat omillari va muammolarni hal qilish bo'yicha ilg'or tajribalar aniqlanadi. Natijada, iqtisodiy salohiyatni oshirishning optimal yo'llarini aniqlash imkoniyati yaratiladi.

Yuqorida sanab o'tilgan metodlar yordamida korxonalar iqtisodiy salohiyatining nazariy asoslarini yanada chuqurroq o'rganish va amaliy natijalarga erishish maqsad qilingan. Ushbu natijalar kelgusida korxonalar samaradorligini oshirish va iqtisodiy salohiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari. Mamlakatimizda qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish borasida qator ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. O'z o'rnida, tadbirkorlik subyektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish va hisobga qo'yish borasida ham qonunchilikda muhim qarorlar qabul qilinib, davlat ro'yxatidan o'tkazish va hisobga qo'yishni avtomatlashtirilgan tizimi bosqichma-bosqich ishlab chiqilib, amaliyotga tatbiq qilinmoqda. Bu esa aholi hamda xorijiy investorlarning o'z shaxsiy biznesini yo'lga qo'yish va rivojlantirish uchun muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Korxonalar – ijtimoiy ishlab chiqarishning bosh bo'ini bo'lib, unda ilmiy iqtisodiyotning asosiy iqtisodiy masalalari hal etiladi. Mahsulotlar yaratish va xizmatlar ko'rsatish muayyan texnologik jarayonlar, mehnat qurollari materiallari, odamlarning bilimi va ko'nikmalari ijtimoiy

¹ www.stat.uz

² Gulasal Madraximova. Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini iqtisodiy baholash asoslari. Tom 24 soni 3 (2023). https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss3/a60

³ M.Goziyev. Qurilish sanoati korxonalarini iqtisodiy salohiyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish. Tom 1 № 1 (2023): FAN JURNALI TALIM VA MADANIYAT. <https://sjec.uz/index.php/php/article/view/36>

mehnat taqsimoti va kooperatsiyalashga asoslangan holda mustaqil amalga oshiriladigan tizimga aytiladi.

Korxonalar ish o'rinlarini beradi ish haqi to'laydi soliqlar to'lash yo'li bilan davlat va ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishda qatnashadi. Aynan korxonada mahsulot ishlab chiqarish jarayonlari va ishchini ishlab chiqarish vositalari bilan o'zaro aloqasi amalga oshiriladi. Korxonalar o'z faoliyatini o'zi boshqaradi, ishlab chiqarilgan mahsulotni olingan sof foydani soliq va boshqa to'lovlarni to'lagandan so'ng qolgan qismini tasarruf etadi. Korxonalarda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar hajmi va assortimenti, xilmaxilligi, xom ashyo yetkazib beruvchilar va haridorlar narxlarini shakllantirish, resurslardan tejimli foydalanish, kadrlarni qo'llash, yuqori unumli texnika va texnologiyadan foydalanish masalalari hal etiladi. Korxonalar faoliyatining samaradorligi ishlab chiqarishni quyidagicha tashkil etish shakllariga ega:

Konsentratsiyalash, bir joyga jamlash;

Ixtisoslashtirish; Kooperatsiyalash;

Ishlab chiqarishni murakkablashtirish kabi usullardan foydalanishga bog'liq.

Zamonaviy korxonalar mustaqil xo'jalik yurituvchi sub'ekt bo'lib, ularning ishlab chiqarish vositalari va boshqa mulklari rejali iqtisodiyot sharoitlaridagidek davlatning o'zigina tegishli bo'lmaydi. Shu sababli korxonalar mulkchilik shakliga ko'ra, davlat va nodavlat, tarmoq belgilariga ko'ra, mashinasozlik, energetika, metallurgiya, neft va gaz sanoati, qurilish kompleksi, oziq-ovqat, yengil sanoat, savdo va hokazolar, ishlab chiqarish miqyosi va xodimlar soniga ko'ra, yirik, mikrofirmalar va kichik, faoliyat yuritish muddatiga ko'ra, uzluksiz mavsumiy va uzluqli korxonalar bo'linadi. Biroq ushbu belgilardan qat'i nazar, deyarli har bir korxonalar Nizom asosida faoliyat yuritadi. Nizomda korxonaning nomi, manzilgohi, yuqori turuvchi organi va bu organning nomi, Nizom jamg'armasi, bank muassasalaridagi rekvizitlari, korxonalar rahbariyatining lavozimlari, rahbar shaxslarning majburiyatlari, tuzilmaviy bo'linmalar ro'yxati, hisobot tartibi va hokazolar ko'rsatilgan bo'ladi.

Amaldagi qonunchilikka asosan korxonalar davlat ro'yxatidan o'tganidan keyingina huquqiy shaxs sifatida tan olinadi. Davlat ro'yxatidan o'tish uchun birinchi o'rinda quyidagi hujjatlar ahamiyatga ega bo'ladi: muassisning arizasi; korxonaning Nizomi; korxonani tashkil qilish haqida qaror yoki muassislar shartnomasi; davlat bojini to'laganlik haqida kvitansiya va boshqalar.

Korxonalar iqtisodiy salohiyatini yanada rivojlantirishda mamlakatda huquqiy bazani shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Huquqiy baza korxonalar faoliyatini tartibga soluvchi asosiy mexanizm bo'lib, u iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish, bozor raqobatini oshirish va investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda qabul qilingan iqtisodiy qonunlar va normativ hujjatlar korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirishga qaratilgan.

Misol uchun, 1991 yil 15 fevraldagi O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasidagi korxonalar to'g'risida"gi 229-XII-son qonuni⁴, 2003 yil 11 dekabrda O'zbekiston Respublikasining "Xususiy korxonalar to'g'risida"gi 558-II-son qonuni⁵, 2022 yil 28 sentabrdagi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Korxonalar va tashkilotlarning yagona davlat registrini yuritish va uning asosida davlat xizmatini ko'rsatishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash

to'g'risida"gi 539-son qarori⁶, 2023 yil 1 martdagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat ishtirokidagi korxonalarini isloh qilish jarayonlarini jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-83-son qarori⁷ kabilar shular jumlasidandir.

Natijada, korxonalar uchun qo'shimcha moliyaviy resurslarni tejash imkoniyati yaratildi.

Bundan tashqari, "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi qonun doirasida investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlari sezilarli darajada kengaytirildi. Ushbu qonun asosida 2023-yilda qurilish, energetika va transport sohalarida qiymati 4 milliard dollardan ortiq loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu korxonalar iqtisodiy texnologik modernizatsiya va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Huquqiy baza rivojlantirish tufayli korxonalar uchun investitsion muhit yanada qulaylashdi. 2023-yilda O'zbekistonga jalb qilingan xorijiy investitsiyalar hajmi 12%ga o'sdi. Shu bilan birga, "Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash to'g'risida"gi qonun, yangi ish o'rinlarini yaratish va tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirishda muhim omil bo'ldi.

Shunday qilib, mamlakatda huquqiy bazaning rivojlanishi korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va bozor raqobatini kuchaytirish uchun zaruriy shart-sharoitlarni taqdim etmoqda. Kelgusida huquqiy bazani takomillashtirish orqali korxonalar faoliyatining samaradorligini yanada oshirish mumkin.

O'zbekistonda korxonalar iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish bo'yicha oxirgi yillarda sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatilmog'da. Jumladan, 2023-yilda sanoat korxonalarining yalpi ichki mahsulot (YalM)dagi ulushi 34,7%ni tashkil etdi, bu esa 2020-yilga nisbatan 4,5%ga ko'proqdir⁸. Ushbu ko'rsatkich mamlakatda sanoatning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar samarasini aks ettiradi.

Bundan tashqari, davlat tomonidan kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlari doirasida 2023-yilda 12 mingdan ortiq korxonalar uchun soliq imtiyozlari taqdim etildi. Ushbu choralar korxonalar iqtisodiy moliyaviy yukini yengillashtirish va ularning salohiyatini oshirishga xizmat qildi.

Resurslardan foydalanish samaradorligi bo'yicha ham ijobiy tendensiyalar kuzatilmog'da. Misol uchun, 2022-yilda o'rtacha energiya samaradorligi indeksi 2020-yilga nisbatan 8%ga yaxshilandi. Ushbu natija resurslardan oqilona foydalanishni targ'ib qiluvchi dasturlarning muvaffaqiyatini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish uchun amalga oshirilgan tadbirlar natijasida innovatsion faoliyat hajmi ortdi. 2023-yilda innovatsion mahsulot ishlab chiqarish hajmi 2019-yilga nisbatan 2,3 barobarga oshdi. Bu esa mamlakat korxonalarining jahon bozorida raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish borasidagi harakatlar iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biriga aylangan. Lekin shu bilan birga, mavjud imkoniyatlardan to'liq foydalanish uchun boshqaruv tizimini yanada takomillashtirish va ilg'or texnologiyalarni joriy etishni davom ettirish zarur.

Tadqiqot metodologiyasini samarali baholash uchun har bir metodning ustunlik va kamchiliklarini tahlil qilish muhimdir. Quyidagi jadvalda mazkur metodlar bo'yicha umumiy ko'rinish taqdim etilgan:

Metodlar	Ustunliklari	Kamchiliklari
Nazariy tahlil metodi	Nazariy asoslarni aniqlash va tadqiqotning ilmiy poydevorini yaratish	Amaliy tajriba yetishmasligi sababli amaliy natijalarni cheklashi mumkin
Empirik tahlil va statistik usullar	Amaliy ma'lumotlar asosida real tendensiyalarni tahlil qilish imkoniyati	Kerakli ma'lumotlarning yetarlicha mavjud emasligi natijani cheklashi mumkin
Komparativ (taqqoslash) tahlil metodi	Turli tajribalarni taqqoslash orqali optimal yechimlarni aniqlash	Har bir korxonaning o'ziga xos sharoitlari taqqoslashni murakkablashtiradi

Yuqoridagi jadvalda tadqiqot metodologiyasida qo'llanilgan har bir metodning ustunliklari va kamchiliklari ajratib ko'rsatilgan.

Nazariy tahlil metodi ilmiy poydevorni yaratishda samarali bo'lsa-da, amaliy natijalar yetishmovchiligi bilan chegaralangan.

Empirik tahlil va statistik usullar amaliy natijalarni beradi, lekin ma'lumotlar yetishmovchiligi uning qo'llanish doirasini cheklashi mumkin.

Komparativ tahlil metodi tajribalarni taqqoslash orqali yaxshi natijalar beradi, lekin har bir korxonaning o'ziga xos sharoitlari metodni qiyinlashtiradi.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir metodning o'ziga xos kuchli va zaif tomonlari mavjud bo'lib, ularni birgalikda qo'llash tadqiqot samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Korxonalar iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish jarayoni har doim ham

⁴ <https://lex.uz/ru/docs/-132219?otherlang=1>

⁵ <https://lex.uz/docs/-53877?ONDATE=01.01.2017%2010>

⁶ <https://www.lex.uz/ru/docs/-6212581?ONDATE=22.11.2023>

⁷ <https://lex.uz/docs/-6396140>

⁸ www.stat.uz

silliq kechmaydi. Bu jarayonda korxonalar moliyaviy, texnologik, kadrlar salohiyati va infratuzilma sohalarida qator qiyinchiliklarga duch keladi. Ushbu qiyinchiliklarni aniqlash va ularga samarali yechimlarni ishlab chiqish nafaqat korxonaning, balki butun iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Korxonalar iqtisodiy salohiyatini rivojlantirishda bir qator qiyinchiliklar mavjud bo'lib, ular quyidagicha umumlashtirilishi mumkin:

Moliyaviy resurslarning yetishmovchiligi. Ko'plab korxonalar o'z faoliyatini kengaytirish yoki modernizatsiya qilish uchun zarur moliyaviy resurslarga ega emas. Bu esa ularning texnologik yangilanish va innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi. Bularga yechimlar quyidagilardan iborat: Davlat tomonidan kreditlar va subsidiya dasturlarini kengaytirish. Xorijiy va mahalliy investorlarni jalb qilish uchun qulay investitsion muhit yaratish. Moliyaviy mexanizmlarni diversifikatsiya qilish, jumladan, korxonalarga obligatsiyalar chiqarish imkoniyatini taqdim etish.

Texnologik rivojlanishning sustligi. Ko'plab korxonalar eski texnologiyalardan foydalanishda davom etmoqda, bu esa raqobatbardoshlikni pasaytiradi va mahsulotning tannarxini oshiradi. Yechimlar: Texnologik modernizatsiya uchun davlat dasturlarini amalga oshirish. Xalqaro texnologiyalarni transfer qilishni rag'batlantirish. Korxonalar ilmiy-tadqiqot ishlanmalariga jalb qilish.

Kadrlar malakasining yetarli emasligi. Zamonaviy texnologiyalarni boshqarish va samarali boshqaruvni amalga oshirish uchun malakali mutaxassislarning yetishmovchiligi kuzatilmoqda. Yechimlar: Ta'lim tizimini amaliyotga yo'naltirish va korxonalar bilan hamkorlikda malaka oshirish dasturlarini tashkil etish. Innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlash uchun yosh mutaxassislarni rag'batlantirish dasturlarini joriy etish. Korxonalar uchun qisqa muddatli malaka oshirish kurslarini kengaytirish.

Bozor infratuzilmasining rivojlanmaganligi Logistika va savdo tarmoqlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi korxonalar mahsulotlarini ichki va tashqi bozorga chiqarish imkoniyatlarini cheklaydi. Yechimlar: Zamonaviy logistika markazlari va transport infratuzilmasini rivojlantirish. Elektron tijorat tizimlarini joriy etish va kengaytirish. Eksportni rag'batlantirish va bozorlarni diversifikatsiya qilish.

Huquqiy va boshqaruv muammolari Huquqiy tizimdagi murakkabliklar va boshqaruv jarayonlarining sustligi korxonalar rivojlanishini sekinlashtiradi. Yechimlar: Qonunchilik bazasini soddalashtirish va korxonalar faoliyatiga doir tartib-taomillarni optimallashtirish. Elektron hukumat tizimini kengaytirish orqali boshqaruvning samaradorligini oshirish. Korxonalarga huquqiy yordam ko'rsatish va maslahat xizmatlarini tashkil etish.

Ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish orqali korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish va ularning mamlakat iqtisodiyotidagi ulushini kengaytirish mumkin. Har bir muammoni hal qilish uchun tizimli yondashuv va resurslarning samarali taqsimlanishi zarur.

Korxonalar iqtisodiy salohiyatini yanada rivojlantirish uchun tizimli va uzoq muddatli rejalar zarur. Istiqbolli ishlar quyidagi asosiy yo'nalishlarni qamrab oladi:

Zamonaviy texnologiyalarni o'zlashtirish va ishlab chiqarishga tatbiq etish korxonalar samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash uchun davlat grantlari va xalqaro moliyaviy yordam dasturlaridan

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. 1991 yil 15 fevraldagi O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasidagi korxonalar to'g'risida"gi 229-XI-son qonuni
2. 2003 yil 11 dekabrda O'zbekiston Respublikasining "Xususiy korxonalar to'g'risida"gi 558-II-son qonuni
3. 2022 yil 28 sentabrda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Korxonalar va tashkilotlarning yagona davlat registri yuritish va uning asosida davlat xizmatini ko'rsatishga oid normativ-huquqiy hujjatlarini tasdiqlash to'g'risida"gi 539-son qarori
4. 2023 yil 1 martda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Davlat ishtirokidagi korxonalar isloh qilish jarayonlarini jadallashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-83-son qarori

foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish lozim. Korxonalar xodimlari malakasini oshirish uchun doimiy ta'lim tizimini joriy qilish. Kasbiy ta'limni zamonaviy talablar asosida takomillashtirish va xodimlarni qayta tayyorlash dasturlarini amalga oshirish. Yosh mutaxassislarni korxonalarga jalb qilish uchun rag'batlantirish mexanizmlarini yaratish. Mahalliy bozorda yuqori talabga ega bo'lgan mahsulotlar ishlab chiqarishga e'tiborni kuchaytirish. Eksportga yo'naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash va xalqaro sifat standartlarini joriy etish.

Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish. Energiya samaradorligini oshiruvchi texnologiyalarni joriy etish orqali tannarxni pasaytirish. Mahalliy va xorijiy investorlar uchun qulay sharoitlarni yaratish orqali investitsiyalar hajmini oshirish. Kreditlash tizimini soddalashtirish va korxonalar uchun moliyaviy resurslarga erishishni kengaytirish. Yangi logistika markazlari va transport koridorlarini yaratish. Elektron tijorat platformalarini kengaytirish va korxonalarga raqamli yechimlarni taklif etish. Ishlab chiqarishda ekologik xavfsizlikni ta'minlash va chiqindilarni qayta ishlab chiqarishni rag'batlantirish.

Yuqorida sanab o'tilgan istiqbolli yo'nalishlarni amalga oshirish korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish bilan birga, mamlakatning umuman iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, bu yo'nalishlarda davlat va xususiy sektorning hamkorligi muhim o'rin tutadi.

Xulosa va takliflar. Korxonalar iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish mamlakatning umumiy iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ushbu tadqiqotda korxonalar iqtisodiy salohiyatini oshirish uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar, mavjud qiyinchiliklar va istiqbolli yo'nalishlar batafsil tahlil qilindi.

Mazkur tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotni rivojlantirish va korxonalar salohiyatini oshirish uchun huquqiy bazani takomillashtirish, innovatsiyalarni kengaytirish, kadrlar salohiyatini mustahkamlash, moliyaviy va texnologik qo'llab-quvvatlash kabi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Shu bilan birga, ekologik barqarorlikni ta'minlash va bozor infratuzilmasini rivojlantirish kabi masalalar ham muhim ahamiyatga ega.

Davlat tomonidan kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish va soliq imtiyozlarini uzaytirish.

Innovatsion texnologiyalarni joriy qilish va ilmiy-tadqiqot ishlanmalarini rag'batlantirish uchun maxsus fondlar tashkil etish.

Korxonalar uchun malaka oshirish dasturlari va kadrlar tayyorlash tizimini zamonaviy talablar asosida yangilash.

Eksport faoliyatini rivojlantirish va xalqaro sifat standartlarini keng joriy qilish uchun ko'mak dasturlari ishlab chiqish.

Energiya samaradorligi va ekologik tozalikni ta'minlovchi texnologiyalarni kengaytirish uchun soliq imtiyozlari va grantlar ajratish.

Xususiy va davlat sektorlarining hamkorligini mustahkamlash orqali investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish.

Shunday qilib, korxonalar iqtisodiy salohiyatini rivojlantirish bo'yicha tizimli yondashuv va ko'rsatilgan yo'nalishlar asosida amalga oshirilgan chora-tadbirlar mamlakatning iqtisodiy o'sishiga katta hissa qo'shadi.

5. Gulal Madraximova. Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini iqtisodiy baholash asoslari. Tom 24 soni 3 (2023). https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss3/a60
6. M.Goziyev. Qurilish sanoati korxonalar iqtisodiy salohiyatini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish. Tom 1 №1 (2023): FAN JURNALI TA'LIM VA MADANIYAT. <https://sjec.uz/index.php/php/article/view/36>
7. <https://lex.uz/ru/docs/-132219?otherlang=1>
8. <https://lex.uz/docs/-53877?ONDATE=01.01.2017%2010>
9. <https://www.lex.uz/ru/docs/-6212581?ONDATE=22.11.2023>
10. <https://lex.uz/docs/-6396140>
11. www.stat.uz